

הלכות שבת סימן רעא

ביאורים ומוספים

[משניב ס"ק סח]

יותר מקדי שתיית רביעית⁷⁴, ועלי-קליפנים לא יפסיק זמן רב כדי אכילת פס⁷⁵.

74) ושיעור זמן שתיית רביעית, כתב בשעני' לעיל (סי' רי ס"ק יא) שנמדד לפי הדרך שבני אדם שותים, שאינם שותים את כל הכוס בבת אחת אלא בשתי פעמים, שהיא מידת דרך ארץ.

75) ואמנם, לענין חיוב ברכה אחרת, כתב לעיל (סי' רי ס"ק א) שלדעת השו"ע אם שותה בשיעור זמן של יותר מכדי שתיית רביעית, אף שהוא פחות מכדי אכילת פרס, לא יברך [כמבואר בשעני' שם (סי' יב)], ואילו לדעת הגרי"א אם לא שחה יותר מכדי אכילת פרס, חייב לברך ברכה אחרונה.

[ביה"ל ד"ה של רביעית]

יש לספק על מנהג העולם שנותנין פסבאך קטן אכזרס ופרמקריס ושאר אחרים⁷⁶.

76) ואף שגם בכוס של ברכה דרבנן מברכים ברכה ומוזכרים שם שמים, כתב הגרי"י קניבסקי (בהקדמה לשיעורין של תורה) שלדוב הפוסקים איסור ברכה לבטלה אינו אלא מדרבנן, ואף לדעת הרמב"ם (כפי שהביאו המג"א בסי' רטו ס"ק ו) שאיסור דאורייתא הוא, מ"מ כל זה במי שמברך ברכה שלא לצורך כלל, אבל בטוה וסבור שצריך לברך, או שסומך על דעה הסוברת שצריך לברך, גם לדעת הרמב"ם אין זה אלא איסור דרבנן.

[משניב ס"ק סט]

אחר סתמסקין⁷⁷ וכו', משמע שצ"ל יוצאין בטעיקתו⁷⁸.

77) ובמקום שאין המקדש יכול לשנות מהיון ויש בין השומעים גם גדולים וגם קטנים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' מה אות א) שלכתחילה יתן לגדול לשנות, ואם אין גדול יתן לקטן.

78) ואם כיוון להוציא בקידוש, כתב הגרש"י אויערבך (מכתב בשו"ת אבני ישפה ח"א סי' סח ובש"כ פמ"ח הע' כו) שאף שהשוותה מברך בעצמו לאחר הקידוש ברכת בורא פרי הגפן, מ"מ יצאו שאר המסובים בשותיתו [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' סג)]. ולענין מי שרוצה לצאת ידי חובה מהמקדש בברכת הנהנין של הגפן, אך לא ידי חובת קידוש, דעת הגרי"ח קניבסקי (ספר קרא עלי מועד פ"ה הע' ה) שנראה שדעת החזו"א היתה שאינו יכול להוציא את הרבים בטעיקתו, שהרי במוצאי שבת חזון היה החזו"א נהג לחפש אחר קטן שעדיין לא שמע הברלה כדי שירצא בהברלתו ידי חובת הברלה, ולא רק ידי חובת ברכת הגפן. וסיים הגרי"ח קניבסקי שם, שיתכן שהחזו"א הסתפק בזה, ולמעשה החמיר על עצמו.

[משניב ס"ק עג]

לחש' לרביקהם⁷⁹.

79) אמנם לקמן (סי' רעג ס"ד) כתב השו"ע שיכול אדם לברך לאחרים את ברכת הגפן של הקידוש אף על פי שאינו שותה מהיון, כיון שברכת הגפן היא חובת הקידוש, ודינה בקידוש היום, ולכאורה הוא שלא כשיטת הגאונים. וביאר הרעק"א (בהנהגותיו לשו"ע שם), שאף לדעת הגאונים אין שתיית המקדש מעכבת אלא כשיצא אף המקדש ידי חובתו בקידוש זה, אבל כשאינו מקדש אלא עבור אחרים, אף לדעת הגאונים אין שתייתו מעכבת.

[משניב ס"ק עד]

שהוא דבר-תורה, ואסקכו אקרא לקדש על סנין⁸⁰.

80) ולענין הברלה, כתב לקמן (סי' רצו ס"ק א) שיש דעות בראשונים אם חיובה הוא מהתורה או מדברי סופרים.

[משניב ס"ק עה]

ואם הפסיק בברכה השני' להסעתה⁸¹, וקל-שכן בברכה השני' לקדוש⁸², לא הני' הפסק בדיעבד ואינו צריך לחזור ולברך⁸³.

81) ולענין הפסק בין ברכת 'המוציא' לאכילה, כתב לעיל (סי' קסז ס"ק לו) שאפילו הפסק שאינו לצורך פחסת המוציא, אלא לצורך שאר עניני הסעודה, כגון לצורך כלי הסעודה וכו', גם כן אינו נחשב הפסק.

82) ולענין 'אמן' אחרי ברכת הגפן או אחר קידוש של חבריו, כתב לעיל (סי' כה ס"ק לה) לענין מי שבוירך על התפילין וקודם שהניחן שומע ברכת התפילין מחבירו, שאף שהיא אותה ברכה, מ"מ אסור לענות עליה 'אמן', וכן כתב לעיל (סי' קסז ס"ק לה) לענין ברכת 'המוציא', ובדיעבד, אם עבר וענה, דעת הגרש"י אויערבך (ששי"כ פמ"ח הע' טז) שאין צריך לחזור ולברך, כיון שמחלוקת הפוסקים היא.

ואם ענה 'אמן' על ברכה אחרת, שאינה ברכת הגפן או הקידוש, דעת הגרש"י אויערבך (שם הע' מ) שחזר ומברך.

ומי שטעה ובירך ברכת הגפן פעם נוספת אף על פי שלא היה צריך, דעת הגרש"י אויערבך (שם פמ"ז הע' ריח) שאף על פי שבכרתו השניה היא ברכה לבטלה, מ"מ אינו חוזר ומברך, שכיון שאותה ברכה היא, והמברך חשב שצריך לברכה, אין היא נחשבת הפסק.

83) ולענין השומעים, אם מותר להם להפסיק בדיבור קודם ששתה המקדש 'מלא לוגמיו', כתב בשו"ת אגרות משה (ארח חיד סי' ע אות א) שלכתחילה אסור הדבר, משום שגם שתיית הכוס חלק מהקידוש היא.

ואם לאחר שגמר המקדש את הקידוש, שמעו המסובים ברכת הגפן מאדם אחר, דעת הגרש"י אויערבך (ששי"כ פמ"ח הע' מא) שאם אין בכונתם לשנות מהיון, יכולים הם לכתחילה לענות 'אמן', שהרי מסתבר שישנה המקדש 'מלא לוגמיו' ויתברר שיצאו המסובים ידי חובתם למפרע.

[ביה"ל ד"ה והוא הדין]

פון שלא נשקט בו מלא לוגמיו⁸⁴ צריך להביא כוס אחר⁸⁵.

84) מבואר מדבריו, שאם נשאר בכוס שיעור 'מלא לוגמיו', אף שלא נשאר בה שיעור רביעית, אין צריך להביא כוס אחרת. אמנם לעיל (סי' נא) כתב בשם המג"א, שהטעמה מכוס של ברכה צריכה להיות דוקא מכוס שיש בה רביעית, וכן דעת הגרש"י אויערבך (ששי"כ ח"ג פמ"ז הע' פו) שלדעת המג"א צריך להוסיף יין בכוס עד שתהיה בו שיעור רביעית.

85) וכיון שנשאר עדיין מעט יין בכוס, כתב הקצות השלחן (סי' עט בדיק' ס"ק כג) שצריך לטעום ממנו, כדי שתחול הברכה על שתיה זו ולא יצטרך לברך על הכוס האחרת. וכשמביאים לפניו כוס אחרת, דעת הגרש"י אויערבך (ששי"כ פמ"ח הע' צט) שאפילו אם מביאים אותה ממקום אחר לא יברך עליה, כיון שגילה דעתו בתחילה שרוצה לשנות כוס יין. אמנם, אם חשב במפורש שלא לשנות יין אחר, דעתו שם שצריך לחזור ולברך.

הלכות שבת סימן רעא

כלט

באר הגולה

ה הראשון שם
בפסוקים ו' הריקבא
בשרך ו' דעורבין בשם
החולמות ו' סוד
בשם ה' שם בשם
הנאות ים ט' דברי
עצמו לסי' עשמו
בכיתילות

יד "אם לא טעם המקדש, וטעם (סט) אחד מהמסבין במלא לגמיו (פרוש, מלא פיו), יצא. (ע) ואין שתיית שנים מצטרפת למלא לגמיו. ומכל מקום מצוה מן המבחר (עא) שישטעמו (כא) כלם. *וינוש אומרים. (עב) דבין שבין כלם טעמו במלא לגמיו, יצאו, דשתיית כלם מצטרפת לקשעור. והגאונים סוברים *שאם לא טעם המקדש לא יצא, ודאוי (עג) לחש לדבריהם. (עד) ודוקא בקדוש, אבל בשאר דברים השעונים כוס מודים הגאונים דסגי בטעמית אחר: טו "קדש, וקדם שטעם (עה) הפסיק (כז) בדבור, חוזר ומבקר 'בורא פרי הגפן' (עו) ואינו צריך לחזר ולקדש. *והוא הדין אם (כח) כגן נשפך הכוס קדם שישטעם ממנו,

פאר הייט

בינתי, ובגדול לסי גדלו. ומימי לא בשי טמי מרביצית בימי, מ"א. ועל
סימן קצ סיג מישי בשם השי: (כא) כלם. אכל א"צ להם מלא לנקיו.
טי, ומיהו מי שיש לו יין קטש, מושב שישטעם א' קשעור ומיה השאנ
למחר לקדוש או למכדלה, מ"א: (כב) קדבור. קתבו חוסי בקרנות דף מ'
אם שח בין קדוש לשחנה צרף לחזר ולקדור אי לאו מלמא דשינא לסי
הקסס, מ"א: (כג) נשפך. אכל א' לזח קידו בוס של סים בקשבו שחור
בוס של יין, ספקי מוראי סימן קט, וכן ספקים השי, ומלך דאם טיה
במהר ימי קדוש אלא ישחח מהרוב לקרי, עיי'. והמאי שחל דאם דעתי
בהמה וסי רר, ואם קדש בשחורת על השכר ונשפך הכוס, להם

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

ורצון לקנות סימן תפגש ישראלי לא אצל הנגיד בריה שפירא המכונה עליו, ע"ש, ואולי מי שהכיר עליו בין מקבלי אשר יש לו להציעו על סעודה שפירא:

(כג) נשפך. ע"נ בריה. וקרב הקדשיו במשפחתו ח"י סימן תלו, שאם קדש לשפכו שהוא בין נמצא חסין, צריך לפרו ולקדש, וקביאו מהרי"ש ומה"ב:

תורה, עביל, קשקשע אציג דאינו יסען לקדוש בית דשען לשערה לא הוי
 זון ובורק עליו כשהיג וקדש, צרף לחור הבורק כשהיג והקדש שנית על
 שבעת הקדוש או על הספסל או על השלשון מוכן לשמות, זון ודאי א"צ אל
 לשמות ויזר א"צ לבורק שנית כשהיג ויהיה בלשפון. עין סימן רט ס"ב
 א אחר, דקא י"א ד"י בפת כמ"ש סימן ער"ה, עין מ"א וט"ו בארץ:

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

(סמ) דְּהִינּוּ, שְׁלֹא יִשְׁקָה מִתַּחֲתַל שְׂתִיקָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׂתִיקָה אֲחֵרָה וְיִתֵּר מִקֹּדֶר שְׂתִית רְבִיעִית⁽⁷⁴⁾. (סט) וְעַל־כֵּל־פָּנִים לֹא יִסְמִיק וְזֶמֶן רַב כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס⁽⁷⁵⁾, וְאִם הִסְמִיק בְּכַדִּי אֲכִילַת פֶּרֶס, אָף בְּרִיעֵבֵד לֹא יֵצֵא, וְצָרִיד לִזְמֵר בְּזֶה כְּשֶׁמִּקְדָּשׁ בְּשִׁחְרִית עַל יִדְּשִׁרְתִּי, שֶׁאֵין מִצִּי לְהַכְשִׁיל בְּזֶה: יֵד (סט) אֶחָד מִהֶמְסָבִין⁽⁷⁶⁾. דְּכִין שֶׁמִּסְבִּין שְׂמֵעוּ מִתַּחֲתַל אֶת הַבְּרִית, וְהוּא כֵּן עֲלֵיהֶם לְהוֹצִיאָן, מִהֵי שְׂמִיעָתָן לְכֵלָם: (ע) אֲכֵל אִם שָׂקָה אַחֵר שְׁלֹא כֵּן עָלֵיו בְּבִרְכָּה, וְאוֹתוֹ הָאֲחֵר בִּרְךָ מִתְּחִלָּה, מִשְׁמַע שֶׁאֵין יוֹצִיאִין בְּשִׁיעִתָּהוּ⁽⁷⁷⁾, וְדִינוּ כְּאֵלוֹ נִשְׁפָּךְ הַבּוֹס, לְקֶסֶן: (ע) וְאֵין שְׂתִית וְכו' . דְּבִיעֵין (פא) שְׂיִטְעֵם בַּעֲצֻמוֹ אוֹ אֶחָד מִהֶמְסָבִין שְׂעוֹר הַנָּאֵה שֶׁתִּתְּנֵשׁב דַּעְתּוֹ עָלָיו, וְכֹדֵלֵיל בְּסַעֲדֵי־קֶטֶן סָה: (עא) שְׂיִטְעֵמֻוּ כֵּלָם. הֵינוּ (עב) שְׂעִיקָה בַּעֲלָמָא, וְאֵין צָרִיד מֵלֹא לְגַמִּיו רַק לְאֶחָד, וְסָחֵב הַמִּגְדָּן־אֲבָרָהִם, דְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵן מַעֲט, (עג) מוֹטֵב שְׂיִטְעֵם אֶחָד כִּשְׂעוֹר וְהֶמְסָבִין לֹא יִטְעֻמוּ כֵּלָל, כְּדִי שִׁישְׂאָר הַנּוֹתֵר לְסַחֵר לְקִדּוּשׁ אוֹ לְהַבְדִּילָה: (עד) דְּכִין שֶׁבִין כֵּלָם וְכו' . הֵינוּ בְּרִיעֵבֵד, אֲכֵל לְמַתְחַלָּה (עד) לְכָלִי עֲלָמָא צָרִיד שְׂיִטְעֵם הַמִּקְדָּשׁ כִּשְׂעוֹר (מ"א): (עג) לַחֵשׁ לְדְרִבְרֵיהֶם⁽⁷⁸⁾. הֵינוּ לִזְמֵר לְמַתְחַלָּה, וְכֹדֵעֵבֵד (סס) הֶסְכִּימוּ הַרְבֵּה אֲחֵרוּתִים, וְדַאֲסִלוֹ שְׂתִית כֹּל הֶסְכִּבִין מִצְטָרְפִין לְמֵלֹא לְגַמִּיו, (עו) אָף שְׁלֹא יִשְׁקָה עַל־יָדִי שְׂתִית כֵּלָם יִתֵּר מִקֹּדֶר אֲכִילַת פֶּרֶס: (עד) וְדִקְוָא בְּקִדְּשֵׁי, שְׁהוּא (עו) דְּבִרְיוֹתָהּ, וְאִסְמִכוֹ אֶתְרָא לְקִדְּשֵׁי עַל הַיָּדִים⁽⁷⁹⁾: טו (עה) הֶסְסִיק בְּדַבּוֹר, וְאִם הִסְסִיק (עח) בְּדִבְרִים הַשְּׂמִיכִים לְהַסְטֵתָהוּ⁽⁸⁰⁾, וְכֵל־שֶׁבֶן בְּדִבְרִים הַשְּׂמִיכִים לְקִדּוּשׁ⁽⁸¹⁾, לֹא הָיוּ הֶסְסִיק בְּרִיעֵבֵד וְאִינוּ צָרִיד לְחַזֵּר וּלְבָרֵר⁽⁸²⁾: (עו) וְאִינוּ צָרִיד לְחַזֵּר וּלְקִדְּשֵׁי, דְּהַסְסִיק אִינוּ מִנְדַּע אֵלָּא בִּרְכַּת בְּוֹרֵא פְּרִי הַגִּפְזִי, מִסְּנֵי שִׁשּׁ

בְּאֵר הַלֵּכָה

בבית-יוסף בקיסן תריב דמלא לגמיו מצד אהר הוא פחות מרביעית, ולא קים לשערור כזה, עין שם, ואמ"ן אפשר דהוא יותר מרב רביעית והוא כשעור ביצה, וממילא משני הצדדים הוא כשעור שני ביצים, וצ"ל צריך ציון גדול בענין השעורים, שפ"אשר נבוא לבחנה אנו רואים ששני השעורים שותרים, הנו השעור רביעית ששער רב חסדא (במסחים ק"ט) עליה חשבון מי קאה למקוה, ואנו ספקם להלכה במוסקס, ולפי מה שמעיד העלית וגם האנא חסדיסטר (בתשובה קציו ארזח) הוא מחזיר ג' ביצים בתנאים שלנו עם הקלפה, ולפי מה דמוקח בנקרא דיקאא הנ"ל לא תזיק לכל היתר כי אם שני ביצים, ולמעשה נראה, ולענין דאורינא, בגין כחצ פעה בלי-יפעה, בודאי יש להחמיר בדבריהם, וכן לענין קדוש של לילה דעקרו הוא דאורינא, גם-כן נכון לחוש להחמלה לדברי העלית הנ"ל, וכן בחסדיסטר חסדיס גמ"ל לענין רביעית דכדוריו (ומהו, לענין קדוש שמיית לילא קדוש של בנה: יש לספק על מנהג העולם שנהגין כמבאר בענין אברהם וסרימגדים ושאר אחרים¹⁶), וצ"ל-לפנים יראה להתחלה שחזיק הכוס בשני ביצים עם הקלפה וכו', ודע עוד, דאסלו לדברי העלית שהכוס צריך להחזיק ג' ביצים שלט, מכל מקום לענין שמיית הכוס בודאי יש לספק להקל שלא יטעה אלא כמלא לגמיו דידה, אף שלא יקלה כי אם עד קרוב לשליש הכוס, וכמו שפסק בדרדריסטיים דלכל אהר כמלא לגמיו דידה משערין, ואף שפסקטו לזיל בענין זה על דבריו, מכל מקום תרי חסדיס לא עבדינן, וצ"ל כן מי שאין לו זין בל-קדוש יטעה רק כמלא לגמיו דידה ומיותר יטע עד לספר, ובשמיית יכול לקדש על כוס (של) קטן סוף, וכמו שכתבנו למעלה: * ויש אומרים, דכדורן שמיין כלם שצמו וכו', עין בבלהיה רבה שמעוד לשער לילה כדעתו ממשו דסקרא דאשכנז הוא רק סברת רבנא ומצמו, עין שם, ולא נתיקא, דהיי הוסיקוס קיטא דף ו ס' קחב כלם וראו קם השעם של מלא לגמיו לזב קדוש משום יחזכי דעתא, ומשום זה חסדיסו שם וכן במקחים ק"ו בחוספות דבור המתחיל אם טעם, ודאנא גדול נשמנה השעור, משום דכל אהר ואהר מיתבא דעה כמלא לגמיו דידה, וכמו לענין יום-הספורים, ואמ"ן ממילא לפי טעם זה ודאי דסבינא להו גמ"ן כדרא"ש וכן לגמיו, בודאי דלי-ישנן דלא סבינא להו דליהי צדוק מכל המקבילן; ומה שחומדי סקס דעה ראשונה במקרא, משום שסובר שכן עקר ההלכה, וצ"ל כן, אף שאין זו, ובכפ"ש שהענין דאברהם קחב דגם היש אומרים ששוכרים דפגני צדוק הוא רק ד, בדרדריסטיים קחב דבר-יטבר מהו צדוק כל המקבילן אסלו לא טעם המקדש מלא לגמיו, והנה המקדש קחב דראוי לחש לדבריהם, וכן העתיקי הרבה אחרים לא שליו עליהו, וגם דיש אומרים דבאורית לא סבינא להו קד, ומכל מקום אין צורך לגמרי, ברו שלא נשתייבו מלא במזמור¹⁷ צדור להכריז את אחרים¹⁸:

שער הציון

(סח) תוספת שבת וש"א: (עב) עין בהג"א סימן תריב שהסכים דבשבתה נמי שיעור הפסק כדי אכילה פסס כמו באכילה: (עז) מן משמע מאליה רבה: (עח) ר"ש והג"א: (עט) ט"ז ש"א: (עכ) ואף המצוה מן הפסוק שישעמו כלם, מוטב שיתקנה זה ולא יתקנה טעמה לשעור מלא לנקיף לאחד, ודבר זה הוא לעכובא לקטת גדולי ראשונים, וכמו שפסקתי בבאר הלקה. ועוד טעם עין בהג"א דרש"ס: (עד) וכן מוכח מהמקרא, לפי מה שבאר הג"א דלחש"א אחרים היה זה המאמר בפתחים קודם ע"ב 'הוא ראשית רבא וקסא' הוא אצלם יחד, ומכל מקום לא קאמר המקרא רק דבדערבד: נצא, משמע אבל לא לבתמלה. אכן דברי הג"א צריכים עיון גדול, והוא אמת בריש"א נוסף והוא בעל דעה זו, כדאיתא בבית'יוסף] דלענין ד' מוסות לא סביר צדקה, ותש"ס דתקם ולא אר' מוסות קאי: (פה) אלהי רבה בשולח'צ"ששים ונדר'תסמים וס"ח'אדם. והג"א לא התכיר כלל בדעה של כל אחרים הוה, משמע דלא סבירא להו כן בשולח'א: (פי) ופי' פשוט, ולא עדיף משום מהא דתקם בעצמו: (פז) לביט' (עפ) מנח'אברהם: (פח) מנח'אברהם:

